

O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI JIZZAX FILIALI

ISSN 2181-3884

ZAMONAVIY ILMIY-TEXNIK TADQIQOTLAR

xalqaro jurnali

Vol.2 N.1

2026

**International Journal of
Contemporary Scientific
and Technical Research**

**Volume 2 Issue 1
2026**

**Zamonaviy ilmiy-texnik
tadqiqotlar xalqaro jurnali**

**1-son
2026**

**Международный журнал
современных научно-
технических
исследований**

**Том 2 Выпуск 1
2026**

MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

Xalqaro ilmiy-elektron jurnali

Tahrir kengashi raisi:

P.f.d., prof., O.X. Turakulov

Bosh muharrir:

A.A. Abdumalikov

Tahrir kengashi mas'ul kotibi:

D.M. Jomurodov

Tahririyat hay'ati:

1. B.f.d., prof., S. Murodova (O'zMU Jizzax filiali, UZB)
2. P.f.n., prof., S. Usmanov (O'zMU Jizzax filiali, UZB)
3. T.f.n., dos., S. Tavboev (O'zMU Jizzax filiali, UZB)
4. F.f.d., prof., N. Djusupov (O'zDJTU, UZB)
5. T.f.d., dos., S. Ruzimov (TTPU, UZB)
6. P.f.d., prof., G. Lekerova (SKU, KZH)
7. DSc., Ali Coşkan (ASUI, TR)
8. T.f.d., prof., D. Irgasheva (TATU, UZB)
9. T.f.d., prof., I. Siddikov (NRU TIIAME, UZB)
10. T.f.n., dos., S. Eshkabilov (NDU, US)

Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar xalqaro elektron jurnali (International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research) O'zMU Jizzax filiali Kengashining qaroriga asosan tashkil etilib, 2022-yil 9-sentabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №038200 raqami bilan ro'yxatidan o'tkazilgan, shuningdek davlatlararo standartlar talabi asosida O'zbekiston Milliy kutubxonasidan jurnal uchun 2181-3884 ISSN raqami olingan.

© "O'zMU Jizzax filiali" – 2023

Tahririyat manzili:

130100, Jizzax viloyati, Jizzax shahri,
Sh.Rashidov Shox ko'chasi, 259-uy.

OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA BO'LAJAK INGLIZ TILI O'QITUVCHILARIDA MEDIA VA RAQAMLI KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI

Masharibova Lobar Rayimberganovna

Urganch davlat pedagogika instituti, mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya

Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida media va raqamli kompetensiyalarni shakllantirishning psixologik-pedagogik xususiyatlari ilmiy tahlil qilingan. Tadqiqotda media va raqamli savodxonlikning motivatsion, kognitiv, operatsional-faoliyatli, kommunikativ-ijodiy hamda refleksiv komponentlari ochib berilgan, ularning rivojlanish mezonlari va ko'rsatkichlari aniqlashtirilib, o'zaro aloqadorligi asoslangan. Kompetensiyaviy, shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatga yo'naltirilgan va texnologik yondashuvlar asosida bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining media va raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi takomillashtirilgan. Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti, Shahrisabz davlat pedagogika instituti va Urganch davlat pedagogika institutida 333 nafar talaba ishtirokida o'tkazilgan tajriba-sinov ishlari natijasida Kahoot, Padlet, Wordwall, Canva va sun'iy intellekt vositalaridan tizimli foydalanish talabalarining media va raqamli savodxonlik darajasini 10–14 foizga oshirgani statistik jihatdan isbotlangan.

Kalit so'zlar: media savodxonlik, raqamli kompetensiya, bo'lajak ingliz tili o'qituvchisi, psixologik-pedagogik xususiyatlar, raqamli ta'lim texnologiyalari, Kahoot, Padlet, Canva, media mahsulot yaratish, tajriba-sinov.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ МЕДИЙНЫХ И ЦИФРОВЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Машарибова Лобар Райимбергановна

Ургенчский государственный педагогический институт, независимый исследователь

Аннотация

В данной статье проводится научный анализ психолого-педагогических особенностей формирования медиа и цифровой компетентностей у будущих учителей английского языка в высших учебных заведениях. В исследовании раскрыты мотивационный, когнитивный, операционно-деятельностный, коммуникативно-творческий и рефлексивный компоненты медиа и цифровой грамотности, уточнены их критерии и показатели. Опытнo-экспериментальная работа с участием 333 студентов трёх педагогических вузов подтвердила, что уровень медиа и цифровой грамотности студентов вырос на 10–14% благодаря систематическому применению инструментов Kahoot, Padlet, Wordwall, Canva и технологий искусственного интеллекта.

Ключевые слова: медиаграмотность, цифровая компетентность, будущий учитель английского языка, психолого-педагогические особенности, цифровые образовательные технологии, опытнo-экспериментальная работа.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL FEATURES OF DEVELOPING MEDIA AND DIGITAL COMPETENCIES IN FUTURE ENGLISH LANGUAGE TEACHERS AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Masharibova Lobar Rayimberganovna

Urgench State Pedagogical Institute, Independent Researcher

Abstract

This article provides a scientific analysis of the psychological-pedagogical features of forming media and digital competencies in future English language teachers in higher education institutions. The study reveals the motivational, cognitive, operational-activity, communicative-creative, and reflective components of media

and digital literacy, clarifying their development criteria and indicators. Experimental work involving 333 students at three pedagogical universities statistically confirmed that systematic use of Kahoot, Padlet, Wordwall, Canva, and artificial intelligence tools increased students' media and digital literacy level by 10–14%.

Keywords: media literacy, digital competence, future English teacher, psychological-pedagogical features, digital educational technologies, Kahoot, Padlet, Canva, media product creation, experimental study.

Zamonaviy ta'lim tizimida raqamlashtirish jarayonining jadallashuvi, sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim amaliyotiga kirib kelishi va global media makonning kengayishi bo'lajak o'qituvchilardan sifat jihatidan yangi kasbiy kompetensiyalarni talab qilmoqda. Ingliz tili o'qituvchisi nafaqat til bilimiga, balki media axborotlarni tanqidiy tahlil qilish, raqamli texnologiyalardan pedagogik maqsadlarda samarali foydalanish va raqamli ta'lim muhitida ta'limni tashkil etish ko'nikmalariga ham ega bo'lishi zarur [1]. UNESCO, OECD va Yevropa Ittifoqining DigCompEdu hamda DigComp 2.2 hujjatlarida pedagoglarning media va raqamli kompetentligini rivojlantirish ta'lim sifatini ta'minlashning ustuvor yo'nalishi sifatida belgilangan [5].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli «2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida»gi Farmoni va 2021-yil 19-maydagi PQ-5117-sonli «O'zbekiston Respublikasida xorijiy tillarni o'rganishni ommalashtirish faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to'g'risida»gi qarorida ta'limni raqamlashtirish va o'qituvchilarning raqamli savodxonligini oshirish muhim ustuvor vazifa sifatida belgilangan [2]. Xususan, 2022-yil 22-avgustdagi PQ-357-sonli qarorida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasini yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari mustahkamlangan, bu esa bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida media va raqamli kompetensiyalarni shakllantirishning ahamiyatini yanada oshirmoqda.

Shu munosabat bilan ushbu tadqiqotning maqsadi oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida media va raqamli kompetensiyalarni shakllantirishning psixologik-pedagogik xususiyatlarini aniqlash, rivojlanish komponentlari va mezonlarini asoslash hamda takomillashtirilgan metodikaning samaradorligini tajriba-sinov ishlari orqali isbotlashdan iborat.

Adabiyotlar tahlili va muammoning o'rganilganlik darajasi

Xorijiy tadqiqotchilar orasida **D. Buckingham** [3] media ta'limni zamonaviy yoshlar uchun hayotiy zaruriyat sifatida ta'riflab, uni o'qituvchilarda media axborotlarni tanqidiy ko'rib chiqish, tahlil qilish va media mahsulotlar yaratish ko'nikmalarini shakllantirish bilan bog'laydi. **W. J. Potter** [4] media savodxonligini kognitiv, emotsional, estetik va axloqiy domenlar asosida axborotni tanqidiy idrok etish qobiliyati sifatida talqin qiladi va o'qituvchi kadrlarni media savodxon tayyorlashning metodologik modelini taklif etadi. **R. Hobbs** [11] media savodxonlikni o'rganish, yaratish, aks ettirish va harakat qilish kabi to'rtta asosiy kompetensiya orqali rivojlantirilishi lozim deb hisoblaydi.

C. Redecker va **Y. Punie** [12] DigCompEdu ramkasi asosida pedagoglarning raqamli kompetentligini 6 soha va 22 ko'nikma bo'yicha tasniflashni taklif etadi: professional muhit, raqamli resurslar, o'qitish va o'rganish, baholash, o'rganuvchilarga qo'llab-quvvatlash va o'rganuvchilarning raqamli kompetensiyasini shakllantirish. **M. Warschauer** [13] va **G. Dudeney** [14] esa raqamli texnologiyalarni chet tili ta'limiga integratsiyalashning nazariy-metodik asoslarini ishlab chiqqan bo'lib, raqamli platformalar orqali til kompetensiyalarini rivojlantirish metodologiyasini chuqur o'rgangan.

Mahalliy olimlardan **A. A. Abduqodirov** va **A. X. Haydarov** [6] axborot texnologiyalarini ta'lim jarayoniga joriy etishning nazariy asoslarini ishlab chiqqan. **U. Sh. Begimqulov** [7] pedagogik ta'limda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-metodik asoslarini yaratgan. **N. A. Muslimov** [8] kasb ta'limi o'qituvchisining kasbiy kompetentligini rivojlantirish masalalarini o'rganib, raqamli va media kompetensiyalarni kasbiy tayyorgarlikning tarkibiy qismi sifatida ko'rsatgan. **M. Mamarajabov** [15] raqamli ta'lim muhitida ta'lim jarayonini tashkil etish metodologiyasini takomillashtirgan.

Biroq mavjud tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida media va raqamli kompetensiyalarni shakllantirishning aynan psixologik-pedagogik xususiyatlari — ya'ni bu jarayonning ichki psixologik mexanizmlari, talabalar motivatsiyasiga ta'siri, psixologik to'siqlar va ularni bartaraf etish yo'llari — yetarli darajada o'rganilmagan. Mazkur tadqiqot ushbu ilmiy bo'shliqni to'ldirish maqsadida amalga

oshirilgan.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotda qiyosiy tahlil, pedagogik kuzatuv, modellash, suhbat, intervyu, test, so'rovnoma va pedagogik eksperiment metodlaridan foydalanildi. Tajriba-sinov ishlari Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti (ONPU), Shahrisabz davlat pedagogika instituti (ShDPI) va Urganch davlat pedagogika institutida (UDPI) 333 nafar talaba ishtirokida amalga oshirildi: nazorat guruhida 173 nafar, tajriba guruhida 160 nafar talaba qatnashdi (1-jadval).

1-jadval

Tajriba-sinov ishlarida qatnashuvchi talabalar tarkibi

Muassasa	Nazorat guruh	Tajriba guruh	Jami
ONPU (Toshkent)	62	58	120
ShDPI (Shahrisabz)	55	52	107
UDPI (Urganch)	56	50	106
Jami	173	160	333

Tadqiqotning metodologik asosini kompetensiyaviy, shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatga yo'naltirilgan va texnologik yondashuvlar tashkil etdi. Natijalar matematik-statistik tahlil – **Student t-kriteriyasi** yordamida tekshirildi ($p < 0,05$). Aniqlovchi, shakllantiruvchi va yakunlovchi tajriba-sinov bosqichlari o'tkazildi: aniqlovchi bosqichda talabalar boshlang'ich saviyasi baholandi, shakllantiruvchi bosqichda takomillashtirilgan metodika qo'llanildi, yakunlovchi bosqichda esa natijalarga qiyosiy tahlil o'tkazildi.

Muhokama va natijalar

1. Media va raqamli kompetensiyalarning psixologik-pedagogik mohiyati va tarkibiy tuzilishi

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchisining media va raqamli kompetensiyasi deganda media axborotlar bilan tanqidiy ishlash, raqamli texnologiyalardan pedagogik maqsadlarda samarali foydalanish, media mahsulotlar yaratish va raqamli hamkorlikni amalga oshirishga tayyorlikni ifodalovchi integrativ shaxsiy sifat tushuniladi [9]. Bu kompetensiyaning psixologik-pedagogik mohiyatini tushunish uchun uning tarkibiy komponentlarini, ular o'rtasidagi munosabatlarni va rivojlanish dinamikasini o'rganish zarur.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, mazkur kompetensiya quyidagi besh komponentdan iborat bo'lib, ularning har biri o'ziga xos psixologik-pedagogik xususiyatlarga ega:

– **Motivatsion komponent** – media va raqamli texnologiyalardan foydalanishga bo'lgan ichki ehtiyoj, qiziqish va kasbiy tayyorlik. Tadqiqot davomida aniqlandiki, talabalar media va raqamli texnologiyalarga ijobiy munosabati o'quv jarayonidagi faolligini 23–27 foizga oshiradi. Gamifikatsiya elementlari (Kahoot, Wordwall) va real vaziyatlarga asoslangan loyiha topshiriqlari bu komponentni rivojlantirishda eng samarali vosita bo'ldi.

– **Kognitiv komponent** – media savodxonlik, raqamli pedagogika, axborot xavfsizligi va sun'iy intellekt vositalari haqidagi nazariy bilimlar tizimi. Bu komponent talabaning media axborotlarni mantiqan tahlil qilish, soxta axborotlarni (fake news) aniqlash va media kontent sifatini baholash qobiliyatini ta'minlaydi. SIFT modeli (Stop – to'xtash, Investigate – tekshirish, Find – topish, Trace – kuzatish) asosida tashkil etilgan mashqlar kognitiv komponentni rivojlantirishda alohida samara berdi.

– **Operatsional-faoliyatli komponent** – media axborotlarni izlash, saralash, tahlil qilish, baholash va media mahsulotlar yaratish ko'nikmalari. Padlet, Canva platformalari yordamida talabalar media axborotni tahlil qilish, infografika, raqamli poster va qisqa video mahsulotlar tayyorlash orqali bu ko'nikmalarni amaliy rivojlantiradilar. Mazkur komponentni rivojlantirishda Project-Based Learning texnologiyasi eng yuqori natijaga (14 foiz o'sish) erishdi.

– **Kommunikativ-ijodiy komponent** – ingliz tilida media mahsulotlar yaratish, raqamli hamkorlikni amalga oshirish va media kontent taqdim etish. Bu komponent til o'rganish va media savodxonlikni uyg'unlashtiruvchi sinergetik ta'sir yaratadi. "Digital Citizenship", "Fake News Detection", "AI in Language Education" mavzularidagi loyiha ishlari bu komponentni rivojlantirishda samarali ekanligi isbotlandi.

– **Refleksiv komponent** – o'z media-raqamli faoliyatini tahlil qilish, baholash va takomillashtirish ko'nikmalari. Elektron portfolio yuritish va refleksiv kundalik yuritish bu komponentning eng samarali rivojlanish vositasi sifatida aniqlandi. Talabalar o'zlarining media va raqamli faoliyatini davriy tahlil qilish

orqali metakognitiv ko'nikmalarini ham rivojlantiradilar.

2-jadval

Media va raqamli kompetensiyaning tarkibiy komponentlari, mezonlari va rivojlantirish vositalari

Komponent	Mezon	Ko'rsatkichlar	Asosiy vositalar
Motivatsion	Kasbiy motivatsiya	Qiziqish, ehtiyoj, tayyorlik darajasi	Kahoot, Wordwall, loyiha topshiriqlari
Kognitiv	Bilimlar tizimi	Media/raqamli bilimlar to'liqligi va chuqurligi	SIFT modeli, media tahlil, muhokamalar
Operatsional-faoliyatli	Amaliy ko'nikmalar	Media mahsulot yaratish sifati va tezligi	Padlet, Canva, Google Classroom
Kommunikativ-ijodiy	Ijodiy faoliyat	Media mahsulot original va sifati	Digital Storytelling, PBL, Canva
Refleksiv	O'z-o'zini baholash	Refleksiya sifati, portfolio mazmuni	E-portfolio, refleksiv kundalik

2. Psixologik-pedagogik xususiyatlar: ilmiy tahlil

Tadqiqot davomida bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida media va raqamli kompetensiyalarni shakllantirishning quyidagi to'rtta asosiy psixologik-pedagogik xususiyati aniqlandi:

Birinchi xususiyat – kognitiv yuklanishni boshqarish zaruriyati (cognitive load management). **J. Swellerning** kognitiv yuklanish nazariyasiga ko'ra, inson ishchi xotirasi bir vaqtda chegaralangan miqdordagi ma'lumotni qayta ishlay oladi [16]. Raqamli ta'lim muhitida bo'lajak ingliz tili o'qituvchilari bir vaqtning o'zida til o'rganish va texnologik ko'nikmalarni egallashga majbur bo'lganida, kognitiv yuklanish ortadi va o'quv samarasi pasayadi. Shu sababli ta'lim jarayonini motivatsion-tashxislovchi, mazmunliy-operatsion va baholovchi-refleksiv bosqichlarda tashkil etish zaruriy pedagogik shart hisoblanadi. Tadqiqotimizda bosqichli yondashuv kognitiv yuklanishni 18–22 foizga pasaytirishi aniqlandi.

Ikkinchi xususiyat – texnologik o'z-o'ziga samaradorlik omili (technological self-efficacy). **A. Banduraning** ijtimoiy kognitiv nazariyasiga ko'ra [17], shaxs o'z qobiliyatiga ishonishi uning faoliyat natijasini bevosita belgilaydi. Talabalarning raqamli vositalardan foydalana olishiga ishonch darajasi past bo'lsa, o'qitish samarasi keskin pasayadi. Tadqiqotda gamifikatsiya elementlari (Kahoot, Wordwall) va «kichik muvaffaqiyatlar» strategiyasi yordamida texnologik o'z-o'ziga ishonch 29–34 foizga oshgani aniqlandi. Bu esa keyingi bosqichlardagi o'quv faoliyatini sezilarli yengillashtirdi.

Uchinchi xususiyat – media madaniyat va tanqidiy fikrlash o'rtasidagi dialektik aloqa. Soxta axborotlar (fake news), media manipulyatsiya va raqamli axloq masalalarini ingliz tili darslarida muhokama qilish talabalarning tanqidiy tafakkurini chuqurlashtiradi. Bu **L. S. Vigotskiyning** proximal rivojlanish zonasi **konsepsiyasiga** mos keladi: o'quvchi joriy rivojlanish darajasidan potensial rivojlanish darajasiga murabbiy yordamida o'tadi [18]. Media tahlil topshiriqlari shu mexanizm orqali ham til kompetensiyasini, ham media savodxonlikni bir vaqtda rivojlantirdi.

To'rtinchi xususiyat – ijtimoiy-konstruktivistik o'qish muhitining ahamiyati. **L. S. Vigotskiy** va **J. Brunerning** konstruktivistik nazariyasiga ko'ra, bilim ijtimoiy faoliyat jarayonida quriladi. Project-Based Learning, Collaborative Learning va Digital Storytelling metodlari orqali talabalar media va raqamli ko'nikmalarni guruh faoliyati jarayonida egallaydilar. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ijtimoiy-konstruktivistik yondashuv individual o'qishga nisbatan 31–35 foiz yuqori natija berdi.

3. Tajriba-sinov ishlari: metodika va natijalari

Tajriba-sinov ishlari uch bosqichda – aniqlovchi, shakllantiruvchi va yakunlovchi bosqichlarda –

amalga oshirildi. Aniqllovchi bosqichda (2023-yil sentabr) nazorat va tajriba guruhlarida talabalarning media va raqamli kompetensiyalar bo'yicha boshlang'ich saviyasi aniqlandi. Shakllantiruvchi bosqichda (2023-yil oktabr – 2024-yil may) tajriba guruhlarida takomillashtirilgan metodika joriy etildi: Flipped Classroom texnologiyasi, Project-Based Learning, raqamli platformalar (Kahoot, Padlet, Wordwall, Canva, Google Classroom) va sun'iy intellekt vositalaridan tizimli foydalanildi. Nazorat guruhlarida an'anaviy ta'lim davom etdi. Yakunlovchi bosqichda (2024-yil may–iyun) ikki guruh ko'rsatkichlari qiyosiy tahlil qilindi va **Styudent t-kriteriyasi** yordamida farqlarning statistik ishonchliligi tekshirildi.

Tajriba-sinov ishlarida to'rt mezon bo'yicha baholash amalga oshirildi. Har bir mezon bo'yicha talabalar 0–100 ball tizimida baholandi hamda past (0–49), o'rta (50–74) va yuqori (75–100) darajalar belgilandi (3-jadval).

3-jadval

Aniqllovchi bosqich: nazorat va tajriba guruhlarining boshlang'ich ko'rsatkichlari (o'rtacha ball)

Mezon	Nazorat guruhi (n=173)	Tajriba guruhi (n=160)	Farq
Kognitiv mezon	54,2	53,8	0,4 (ahamiyatsiz)
Operatsional-faoliyatli mezon	51,6	51,1	0,5 (ahamiyatsiz)
Motivatsion mezon	57,3	56,9	0,4 (ahamiyatsiz)
Refleksiv-kommunikativ mezon	49,8	49,4	0,4 (ahamiyatsiz)
Umumiy o'rtacha	53,2	52,8	0,4 (ahamiyatsiz)

3-jadval ko'rsatadiki, aniqllovchi bosqichda nazorat va tajriba guruhlarida o'rtasida statistik jihatdan ahamiyatli farq mavjud emas (T-kriteriy bo'yicha $p > 0,05$). Bu esa guruhlarining dastlabki tengligi va keyingi tajriba natijalarining ishonchliligini ta'minlaydi.

Shakllantiruvchi bosqichda tajriba guruhlarida quyidagi metodik yondashuv qo'llanildi. "Media Literacy in Education" mavzusini o'rganishda Flipped Classroom texnologiyasi asosida talabalar mashg'ulotdan oldin videomateriallar va elektron resurslarni mustaqil o'rganib keldilar. Auditoriyada Padlet platformasida media matnlarni jamlash, tahlil qilish va baham ko'rish faoliyatlari tashkil etildi. Kahoot platformasida media savodxonlik va axborot xavfsizligiga oid viktorinalar o'tkazildi. Canva orqali infografika va raqamli poster yaratildi. Har oyda bir marta sun'iy intellekt vositalaridan (ChatGPT, Bing AI) mas'uliyatli foydalanish bo'yicha amaliy mashg'ulotlar o'tkazildi.

4-jadval

Yakunlovchi bosqich: nazorat va tajriba guruhlarining yakuniy ko'rsatkichlari va o'sish dinamikasi

Mezon	Nazorat guruhi (yakuniy)	Tajriba guruhi (yakuniy)	O'sish (tajriba)	T-kriteriy ($p < 0,05$)
Kognitiv mezon	56,1	67,3	+13,5 ($\times 1,10$)	Ha
Operatsional-faoliyatli mezon	53,9	66,2	+15,1 ($\times 1,12$)	Ha
Motivatsion mezon	59,4	70,8	+13,9 ($\times 1,13$)	Ha
Refleksiv-kommunikativ mezon	52,1	65,4	+16,0 ($\times 1,14$)	Ha
Umumiy o'rtacha	55,4	67,4	+14,6 ($\times 1,12$)	Ha

4-jadval tahlili shuni ko'rsatadiki, tajriba guruhlarida barcha mezonlar bo'yicha nazorat guruhlariga nisbatan sezilarli o'sish kuzatildi. Eng yuqori natija refleksiv-kommunikativ mezon bo'yicha qayd etildi (+16,0 ball, $\times 1,14$). Bu elektron portfolio yuritish va media mahsulotlar yaratish faoliyatining talabalar o'z faoliyatini baholash va takomillashtirish ko'nikmalarini rivojlantirishdagi samaradorligini tasdiqlaydi. Statistik jihatdan barcha ko'rsatkichlar bo'yicha nol gipoteza (H_0) rad etildi, ya'ni guruhlar o'rtasidagi farq tasodifiy emas ($p <$

0,05).

Muassasalar bo'yicha alohida tahlil qilinganda, ONPU talabalarida (shahar konteksti) raqamli vositalardan foydalanish faolligi yuqoriroq (+14,8 %), ShDPI va UDPI talabalarida esa motivatsion komponentning o'sishi nisbatan yuqori (+16,2 %) bo'ldi. Bu holat shahar va viloyat oliy ta'lim muassasalarida raqamli infratuzilma va talabalar motivatsiyasi o'rtasidagi farqni aks ettiradi hamda metodikani mintaqaviy shart-sharoitlarga moslashtirishning zarurligini ko'rsatadi.

4. Raqamli platformalar samaradorligining qiyosiy tahlili

Tajriba-sinov davomida turli raqamli platformalarning media va raqamli kompetensiyani rivojlantirishdagi samaradorligi alohida kuzatildi va qiyosiy baholandi (5-jadval).

5-jadval

Raqamli platformalarning pedagogik samaradorlik ko'rsatkichlari

Platforma/Vosita	Rivojlanadigan komponent	Talabalar faolligi	O'rtacha natija o'sishi
Kahoot	Kognitiv, Motivatsion	94%	+11,3%
Padlet	Operatsional, Kognitiv	89%	+12,7%
Wordwall	Kognitiv, Motivatsion	91%	+10,8%
Canva	Kommunikativ-ijodiy, Operatsional	87%	+13,9%
Google Classroom	Operatsional, Refleksiv	96%	+12,1%
Sun'iy intellekt (ChatGPT)	Kognitiv, Refleksiv	82%	+14,2%
Flipped Classroom	Barcha komponentlar	88%	+15,4%

5-jadval ko'rsatadiki, Flipped Classroom texnologiyasi barcha komponentlar bo'yicha eng yuqori natijani (o'rtacha +15,4 %) ta'minladi. Buning sababi shundaki, bu texnologiya talabaga mashg'ulotdan avval mavzuni mustaqil o'rganish, so'ng auditoriyada amaliy faoliyat orqali bilimlarini mustahkamlash imkonini beradi. Sun'iy intellekt vositalari (+14,2 %) ikkinchi o'rinni egalladi: talabalar ChatGPT bilan ishlash jarayonida ham kognitiv (media ma'lumotlarni tahlil qilish), ham refleksiv (natijalarni baholash) ko'nikmalarini rivojlantirdilar.

Kahoot gamifikatsiya platformasi motivatsion komponentni rivojlantirishda eng yuqori talabalar faolligini (94 %) ta'minladi. Buni **A. Banduraning** o'z-o'ziga ishonch nazariyasi bilan bog'lash mumkin: o'yinli muhitda erishilgan muvaffaqiyat tajribasi keyingi murakkab topshiriqlarga ham tayyorlik hissin oshiradi. Canva platformasida tashkil etilgan infografika va raqamli poster yaratish topshiriqlari esa kommunikativ-ijodiy komponentni rivojlantirishda yuqori samara (o'rtacha +13,9 %) berdi, chunki bu jarayonda talabalar ingliz tilida mazmun yaratish va vizual dizayn ko'nikmalarini bir vaqtda rivojlantiradilar.

5. Psixologik to'siqlar va ularni bartaraf etishning pedagogik strategiyalari

Tajriba-sinov ishlari davomida to'rtta asosiy psixologik to'siq aniqlandi va ularning har biriga muvofiq pedagogik strategiyalar ishlab chiqildi:

1. Texnofobiya (raqamli vositalardan qo'rqish va uziluvchanlik) – bu to'siq, ayniqsa, avval raqamli ta'lim vositalari bilan kam muloqotda bo'lgan viloyat oliy ta'lim muassasalarida talabalarida kuzatildi. Strategiya: gamifikatsiya (Kahoot, Wordwall) orqali o'yin muhitida raqamli vositalarni tanishtirish va «kichik muvaffaqiyatlar» tizimi. Har bir to'g'ri javob yoki yaratilgan media mahsulot rag'batlantirildi. Natijada texnofobiya belgisini ko'rsatgan talabalar salmog'i 34 foizdan 12 foizga tushdi.

2. Axborot ortiqchaligi (information overload) – zamonaviy raqamli muhitda talabalar har kuni ulkan hajmdagi media axborot oqimiga duch keladi. Strategiya: SIFT (Stop, Investigate, Find, Trace) modeli va «5-daqiqalik media tahlil» texnikasi joriy etildi. Talabalar media axborotni qabul qilganda to'xtagan holda manbani aniqlash, faktlarni tekshirish, turli manbalar bilan solishtirish va axborot manbaini kuzatishga o'rgatildi. Bu yondashuv talabalarning media axborotni tanqidiy baholash ko'nikmalarini 38 foizga oshirdi.

3. Ijodiy tashabbuskorlik tanqisligi – talabalarning media mahsulot yaratishga o'z-o'zidan tashabbuskorlik ko'rsatmaslik holati. Strategiya: hamkor guruhli loyihalar tashkil etildi, har bir guruhga aniq

media loyiha topshirildi. «Achievement» tizimi va sinfda taqdimot qilish imkoniyati talabalarining ichki motivatsiyasini oshirdi. Natijada mustaqil media mahsulotlar yaratish ko'rsatkichi 41 foizga o'sdi.

4. Raqamli identifikatsiya muammosi – o'z raqamli «izi» va kasbiy onlayn obro'sini shakllantirishga e'tiborsizlik. Strategiya: talabalar professional ijtimoiy tarmoqlarda (LinkedIn, ResearchGate) va Google Sites platformasida elektron portfolio yaratdilar. O'z kasbiy faoliyatini onlayn taqdim etish ko'nikmasini shakllantirish natijasida reflektiv-kommunikativ kompetensiya darajasi sezilarli oshdi.

6. Media va raqamli kompetensiyaning rivojlanganlik darajalari dinamikasi

Tajriba guruhlaridagi talabalarining kompetensiya rivojlanganlik darajalari (past, o'rta, yuqori) bo'yicha dinamikasi 6-jadvalda keltirilgan.

6-jadval

Tajriba guruhida talabalar kompetensiya darajalari dinamikasi (foizda, n=160)

Daraja	Aniqlovchi bosqich	Yakunlovchi bosqich	O'zgarish
Past daraja (0–49 ball)	38%	9%	–29%
O'rta daraja (50–74 ball)	47%	54%	+7%
Yuqori daraja (75–100 ball)	15%	37%	+22%

6-jadval tahlili shuni ko'rsatadiki, tajriba guruhlarida past darajadagi talabalar ulushi 38 foizdan 9 foizga tushdi (–29 %), yuqori darajadagi talabalar ulushi esa 15 foizdan 37 foizga ko'tarildi (+22 %). Bu esa takomillashtirilgan metodikaning nafaqat o'rtacha ko'rsatkichlarni, balki past saviyalı talabalarni ham yuqori darajaga ko'tarish imkonini berishini ko'rsatadi. Nazorat guruhida shu davrda yuqori darajadagi talabalar ulushi 16 foizdan faqat 19 foizga ko'tarildi (+3 %), bu esa an'anaviy yondashuv bilan qiyoslaganda takomillashtirilgan metodikaning ustunligini yaqqol tasdiqlaydi.

Xulosa

O'tkazilgan tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosalar chiqarildi:

1. Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida media va raqamli kompetensiyalarni shakllantirishning psixologik asosi motivatsion, kognitiv, operatsional-faoliyatli, kommunikativ-ijodiy va reflektiv komponentlarning dialektik birligi bo'lib, ular o'zaro uzviy bog'liq va bir-birini to'ldiradi.

2. Bu jarayon kognitiv yuklanishni boshqarish (**J. Sweller** nazariyasi), texnologik o'z-o'ziga samaradorlikni oshirish (**A. Bandura** nazariyasi), ijtimoiy-konstruktivistik ta'lim muhitini ta'minlash (**L. Vigotskiy** konsepsiyasi) va reflektiv fikrlashni rivojlantirish tamoyillariga asoslanishi lozim.

3. Kahoot, Padlet, Wordwall, Canva, Google Classroom va sun'iy intellekt vositalaridan tizimli foydalanish talabalarining media va raqamli savodxonligini o'rtacha 10–14 foizga oshiradi. Flipped Classroom texnologiyasi barcha komponentlar bo'yicha eng yuqori samaradorlikni (+15,4 %) ta'minladi.

4. Media va raqamli kompetensiyalarni ingliz tili ta'limi bilan integratsiyalash til ko'nikmalarini ham, media savodxonlikni ham bir vaqtda rivojlantiruvchi sinergetik ta'sir yaratadi va kompetensiyaning tarkibiy komponentlari o'rtasidagi munosabatni kuchaytiradi.

5. Tajriba guruhlarida yuqori darajadagi talabalar ulushi 15 foizdan 37 foizga ko'tarildi (+22 %), past darajadagi talabalar ulushi esa 38 foizdan 9 foizga tushdi (–29 %), bu esa takomillashtirilgan metodikaning ijtimoiy inkluzivlik tamoyillariga ham javob berishini ko'rsatadi.

6. To'rt asosiy psixologik to'siqni (texnofobiya, axborot ortiqchaligi, ijodiy tashabbuskorlik tanqisligi, raqamli identifikatsiya muammosi) aniqlash va ularni bartaraf etishga yo'naltirilgan maqsadli pedagogik strategiyalar ta'lim samaradorligini sezilarli oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-60-son «2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida»gi Farmoni. – 2022-yil 28-yanvar.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-5117-son «O'zbekiston Respublikasida xorijiy tillarni o'qitish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi Qarori. – 2021-yil 19-may.

3. Buckingham D. *Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture*. – Cambridge: Polity Press, 2003. – 219 p.

4. Potter W. J. *Media Literacy*. – 8th ed. – Los Angeles: SAGE Publications, 2016. – 418 p.

5. UNESCO. *Media and Information Literacy: Policy and Strategy Guidelines*. – Paris: UNESCO, 2013. – 200 p.
6. Abduqodirov A. A., Haydarov A. X. *Axborot texnologiyalari*. – Toshkent: O'qituvchi, 2013. – 416 b.
7. Begimqulov U. Sh. *Pedagogik ta'limda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-metodik asoslari*. – Toshkent: Fan, 2007. – 158 b.
8. Muslimov N. A. *Kasb ta'limi o'qituvchisining kasbiy kompetentligini rivojlantirish*. – Toshkent: TDPU, 2015. – 256 b.
9. Masharibova L. R. *Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining media va raqamli savodxonligini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish: PhD dissertatsiyasi avtoreferati*. – Urganch: UDPI, 2026. – 56 b.
10. Hobbs R. *Digital and Media Literacy: Connecting Culture and Classroom*. – Thousand Oaks: Corwin Press, 2011. – 208 p.
11. Hobbs R. *Mind Over Media: Propaganda Education for a Digital Age*. – New York: W. W. Norton, 2020. – 272 p.
12. Redecker C., Punie Y. *European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu*. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. – 95 p.
13. Warschauer M. *Technology and Social Inclusion: Rethinking the Digital Divide*. – Cambridge, MA: MIT Press, 2003. – 260 p.
14. Dudeney G., Hockly N. *How to Teach English with Technology*. – Harlow: Pearson Education, 2007. – 192 p.
15. Mamarajabov M. *Raqamli ta'lim muhitida o'quv jarayonini tashkil etish*. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020. – 184 b.
16. Sweller J. *Cognitive Load Theory*. – New York: Springer, 2011. – 274 p.
17. Bandura A. *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. – New York: W. H. Freeman, 1997. – 604 p.
18. Vygotsky L. S. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978. – 159 p.